

1. POSTAWA (578) *sb f i m*

f (577) [w znac. **I.**], *m* (1) [w znac. **II.**].

o oraz oba a jasne (w tym w pierwszym a 1 r., w końcowym 3 r. błędne znakowanie).

sg *N* postawa (98). ◇ *G* postawy (89). ◇ *D* postawie (9). ◇ *A* postawę (97). ◇ *I* postawą (106) [w tym zapis: -wam (1)]. ◇ *L* postawie (73). ◇ *pl N* postawy (24). ◇ *G* postaw (19); -aw (17), -(a)w (2). ◇ *D* postawám (8); -ám (7), -(a)m (1). ◇ *A* postawy (24). ◇ *I* postawami (20). ◇ *L* postawách (11); -ách (9), -ach (1) *KrowObr*, -(a)ch (1).

Sł stp, *Cn notuje*, *Linde XVI – XIX w.*

I. *f* (577) :

1. *Wygląd, kształt, forma; species BartBydg, PolAnt, Mącz, Modrz, Cn; habitudo (corporis) BartBydg, Mymer¹ Cn; habitus (corporis) Mącz, Vulg, Cn; figura, forma BartBydg, Cn; facies Vulg, Cn; compositio corporis, dispositio, figuratio BartBydg; aspectus, corpus, persona, schema Cn* [w tym: *jaka* (239)] (561) : *BartBydg* 67; *Wilka* drugdzie dzikiem płem zową/ bowiem iemu połthawą y wyciem podobien. *FalZioł* IV 12a, IV 24c; *Bierzećiem* [*mocz*] rozliczne poftawy od wnętrzných wilkości mienienie. *SienLek* 25.

postawa czego (9): *vmyłł moy ieft przyłtych rzeczy zpoftawy człowiecich członkow nie powiedać GlabGad P, Pv; W tych fłowiéch widźimy wżytkę poftawę/ ále lepiéy rzekę/ wzór Królełtwá Krześcijánłkięgo OrzQuin T2, M4, Yv; OrzJan* 135; *Poftawę tedy niebá rozłáđzić vmiećie: á známion czáłow nie moźećie WułNT Matth* 16/3, *Luc* 12/56. *Cf* »postawa ciała«.

postawa czyja [w tym: *pron poss* (2), *G pron* (1)] (3): *FalZioł* IV 44d; *nie náłzęgo kráiu to źwierzę [tj. chimera] ieft/ zamorłkięgo coś w łobie ma/ śierścía/ y poftawą fwą. OrzQuin Fv; CzechRozm* 261v.

postawa czyja [= *jak kto, co*] (3): *FalZioł* IV 15c; *A choć [boźkowie pogan] máyą nozdrze włfy á wźdy nic nye czuyą/ Máyąc ręce fwe/ á wźdy nie imi nye łprawuyą. [...] Gárdłá y włfytki poftawy człowyczeńłkye máyą/ A wźdy nigdy głólem łwoim nic nye záwołáyą LubPs aa; Więć tą liśią poftawą młodego dźiedzicá/ Xiązę y Groffá zniłzcźá/ y Woiewođzicá/ Pochlebcy niełzláchetni. KlonWor* 57.

W połączeniach szeregowych (5): *Selćioro teź licźba ieft doskonałá/ bowiem łfelć ieft łpraw przyrođzonych przez ktorich źadna rzecz nie moźe być/ ktore łą wielkołć/ kxtált/ farba/ poftawa/ rozdział/ y rułzanie albo odmiana. KłosAlg A3; Mącz* 66b, 151b, 404c; *OrzQuin Yv.*

Zwrot: »postawę mie(wa)ć« (3): *Niedzwiadek ieft robak ziemny/ poftawę ma łagodną: iakby dźiewczá/ ale w ogonie ma iadowite źądło kthorym zatnie y iad wpułci. FalZioł* IV 15c, V 35; *LubPs aa.*

Wyrażenia: »postawa cielesna, ciała« (1:1): *Niepewneć są rzeczy zwirzchnie, Wszytki postawy cielesne BierRozm* 8; *Corporatio, et corporatura, Xtałt/ Stan/ á poftawá ciálá. Mącz* 66b.

»widoma postawa« (1): *Czo ieft łwiat, odpiał [Secundus Adrianowi] tak, Swiath ieft nie łkonceźony okrąg, widoma poftawa, wyobraźenie rozmaite. BielŻyw* 135.

Szeregi: »figura albo postawa« (1): *dowiedźmy łye co zá Figury ieft/ álbo co zá poftawá ieft Krzyźá tego OrzQuin* M4.

»postawa i własność« (1): *Ták iż chleb/ chlebem nie przełtawa być/ áni wino winem: bo gdyby przełtály być/ tedyby ich pierwłza poftawá y włáłność/ y łmák włtály. CzechRozm* 261v.

Wyrażenie przyimkowe: »na postawie« = z wyglądu (1): Ma [muł] włoŃności oflowe o krom leniŃtwa/ ale na poŃtawie o krom głowy á wŃzu koniowi podobne. *FalZioł* IV 12d.

a. O ludziach (i wyjątkowo o zwierzętach); też wszystko, co w nich zewnętrzne (postępowanie, sposób bycia, ruchy, miny itp.), co pozwala poznać naturę lub nastrój człowieka, lub przeciwnie – ukryć to, co w nim prawdziwe; (*corporis*) *gestus* *Modrz*, *Calep*; *vultus* *Mącz*; *nutus* *Modrz* [w tym: *jaka* (222)] (533) : *BierEz* K3v; głofu fryownego nyemyala [*Maryja*] taka yŃch yaka byla wczyele poŃtaua taka byla wduffy #yey# figura yey uyelkyey przykladnoŃzyczy *PatKaz* III 149; *RejKup* e8; Lew fie poczał łaŃŃ/ A nadobnå poŃtawå on Ńtråch we mnie gåŃŃ. *RejWiz* 110; Nie wŃzytko Ńwyęci s poŃtawå. *RejWiz* 141 *marg*; A niewieŃz pod pokrywkå co fie w gårncu kurzy/ TåkieŃz w oney poŃtawie/ co fie we łbie burzy. *RejWiz* 141; Bo poŃtawå zåkrytoŃŃ Ńercå okåzuie/ A trudno twarzå zåkryć/ co Ńerce Ńpråwuie. *RejWiz* 170v, 4, 26v, 39v, 40v, 44 *marg* (16); PoŃrzyŃz nå ty pŃtrociyny/ pårtrze nå poŃtawę/ Iåko ktoczy by miał mieć od Ńiedmi miał Ńpråwę. *RejZwierz* 126, bb2v, 68, 80, 121v, 122, 126; A przeto dobrego dowćipu młodziensåzki być mowiemy/ ktorzy Ńamym wyobraŃeniem wŃt/ poŃtawam/ y inŃzymi Ńprawami/ nadzieę wybornå o Ńobie czyniå. *KwiatKsiåz* B3v; *Mącz* 228c; *Górndworz* C4v, Dd4; Zwierzchu glåtka poŃtawå/ w Ńercu niepråwoŃci *BielSat* G4 [*idem* *BielSen*]; Nie mniмайze åby tu Pan tego od ciebie potrzebował/ åbyŃ zåwŃzdy Ńmętney å ponurey poŃtawy wŃywał *RejZwierc* 139v; Piękna poŃtawå/ Gdzie dobrå Ńpråwå. *RejZwierc* 239, 78v, [78²]v, 96v [2 r.], 219, Bbb; Bo z tåkich nikkzemnych å pŃonnych poŃtaw/ bywiåå bråne znåki/ åbo wćciwoŃci åbo wzgårdy: å częŃtokroć przyiåŃ tym åbo Ńie Ńtwirdza/ åbo Ńie rozrywa. *ModrzBaz* 56v, 19v, 36v, 56, 86v; Niedårmo Båcchå z rogåmi måluiå/ Bo piiånego y dzieci poczuiå. Niech głowå/ niech mu Ńluzå dobrze nogi/ Sámå poŃtawå vkåzuie rogi. *KochFr* 22, 32; *BielSen* 17; *Gestus* – PoŃtawa iåkiei ktowmowie, albo wŃwich Ńprawach poziwå. *Calep* 453b; *KochFrag* 25; *WujNT Philipp* 2/7; *WitoŃLut* A3; Znam was teraz/ o pånie/ z zwyczåymi piękniemi/ LiŃy obraŃki cíché/ z rozumki Ńtuczniemi. Cnoty pełno w poŃtawie/ po wierzchu wŃtydliwéy/ PoyŃrzy dåléy/ doŃŃ zdrådy/ y obłudy żywéy. *GosłCast* 30.

postawa czego (7): De habitudinibus corporum. Von geŃtalt der leybe. O poŃtawach cziåł człowieczich. *Mymer*¹ 24; W trzeciej [częŃci ksiåzki] pytanie czo ktory ŃpoŃob albo poŃtawa człownikow człowieczych znamionuie *GlabGad* A4; *KromRozm* II h2; *BibRadz* II 141b *marg*; dowiedziałem Ńye tész/ co zå poŃtawå/ ålbo co zå wzór/ y co zå włånoŃŃ Korony PolŃkiey iest *OrzQuin* Yv, T2. Cf »postawa twarzy«.

postawa czyja [w tym: *G sb i pron* (60), *pron poss* (38), *ai poss* (7), „*cudza*” (1)] (106): *BierEz* O3, P3; *OpecŻywList* C; Nåydziecie przy niym [Żywocie] nåpirwéy trzy hiŃtorié/ albo epiŃtoly o pana Iezufowé poŃtawie *OpecŻywSandP* ktv; *Mymer*¹ nlb 1v; *GlabGad* L8 [2 r.], Mv; Bo baćzę z Iozephowey tak Ńmętney poŃtawy Iż mię w rychle podkaiå nie pomyŃli Ńprawy *RejJóz* G5; *RejPs* 57v; Wjdzte Panie Ńtwey poŃtawy Iż Ńkrzjwego będzte prawy *RejKup* dd8v, I, m6, q2, x6; Znac żeŃ był w złym ćwiczeniu złe maŃz obyczåye/ Przeto s Ńwoia [!] poŃtawå nye ŃtoiŃz zå iåie *BielKom* F6v, E6; *GliczKsiåz* D8; *GroicPorz* ll2; Bo iuz okyem zrozumieŃz kåzdego poŃthåwé/ Gniewliwå y wefołą/ y kåzådå w nim Ńpråwę. *RejWiz* 118v, 28, 109, 127, 174; Mådry ieden wŃrzawŃzy chłopå wŃzetecznego/ Dziwuiåc Ńie ŃzaleńŃtwu y poŃtawam iego. Rzekł/ ktoby chciåł rozum Ńkryć/ by go nie Ńzukano/ CzyŃtå Ńkrzynkę s tego łbå nå to wdziåłano. *RejFig* Dd3v; *KMitå* to był kto gi znał/ dziwny w Ńwych poŃtawach/ A iåko

Zubr porożym/ potrząfał w łwych łprawach. *RejZwierz* 50, aa2, 50; Vultus tuus nescio quod augens malum praefert, Połtawá twoyá yakieś niezłczęcie [!] známionuie. *Mącz* 124a; *Prot* C2v; *RejAp* 78, 79v; *GórnDworz* C4v, C7v, Dd4; A Pan ten nigdy á nigdy nie pátrzy ná łpráwy rąk twoich ábo połtaw twoich/ iedno przegláda do łercá twego. *RejPos* 170v; á biy pierśi y łerce twoie/ á vczyń mu gwałł/ á nie dopułzczáy mu tych łwowlonych myłli á tych wyniołłych połtaw/ iákie były Licemierniká tego *RejPos* 201v, 29v, 43, 123v, 188, 189v [2 r.] (16); *BielSat* M4; A zá żywotá ielzłcze nie mnimay ábyć Pan vłtáwicłnie łie nie połmiewáł s tey nádętey połtáwy iego [pysznego moczárza] *RejZwierc* 48; A Bowiem obáčz iákie łą rozne połtháwy przyrodzenia człówieczego. Bo łie ieden záplonie ze włtydu á drugi z gniewu *RejZwierc* 72v, A6v, 19, 19v [2 r.], 20 [2 r.], 49v (25); *BudBib Ps* 16/12; *PaprPan* Dv, Z2v, Cc3v; *ModrzBaz* 56v, 60, 80v, 86v; *SkarŻyw* 69; *BielSjem* 34; Ináklze obyczáie/ ináklze dziś łpráwy/ Kto łie ludziom przypátrzy/ dziwne ich połtáwy. *BielRozm* 10; *GórnTroas* 34, 35; *KochFrag* 23; *LatHar* 192; *WujNT Luc* 9/51, s. 233; Bo té náłze połtáwy zwierzchu ozdobióne W złotogłowy/ w łzárláty/ by w kłatki włádzóne. Które/ by kto otworzył/ [...] Wárltát włzytkich boleści/ tumultów łkrwáwionych Obáčzyłby *GosłCast* 66; *PudłDydo* [B5]. Cf »z postawy, po postawie znać«, »postawę wyrazić«, »pokazowanie postawy«, »w postawie«.

postawa czyja [= *jak kto*] [*w tym: ai poss* (11), *G sb* (4)] (14): Złóził [chłop] raczky łchylił Główkę Aby miał pretka wymowkę Abys tak oniem rozumiał Iż to za Ziwota vmiał Aleć to Wilcza połtawa *RejKup* dd5v; *RejWiz* 28, 77, 142v; *Mącz* 100b; *RejPos* 55; TOś iuż łłyłzał y zrozumiał iáko ielł łprołna á nie ku człówieczey połtáwie ále práwie ku źwirzęczej podobna łpráwá y połtáwá człówieká rozgniewánego *RejZwierc* 79; Połtawá (*marg*) áłbo podobieńłtwo. (-) iego iáko łwia [*Similitudo eius, ut leonis*] (gdy) ma wolą porwáć/ y iáko łwięciá miełzkáiącego w tainikoch. *BudBib Ps* 16/12; Połtawá łzalónego/ głos łedwe człówieczy. *KochFr* 115. Cf »postawę mieć«, »postawę okazowáć«.

G sg w połączeniu z przymiotnikiem = jak wyglądający (7): *OpecŻywList* C; a był mąż łtary ij łzedziwy/ połtawy łmętney. *ForCnR* E2; Głos barzo rzezny [...] człówieka teź grubego rozumu znamionuie/ połtawy łtateczney, ale obyczáiw odmiennych. *GlabGad* O3v; *BielKron* 322v; *Mącz* 207a; Ale teź niebożęta [*tj. Czesi*] choć hárdę połtáwy/ Bárzo iákoś zmyłili łwe powázne łpráwy. *RejZwierc* 241; *OstrEpit* A3.

I sg bez przyimka w połączeniu z przymiotnikiem = jak (4): Xenocrates połtawą męłką [...] poczał im wnet o miernolci powiádać *BielŻyw* 100; *RejKup* g3; A gdy ná łię [*Helena i Parys*] łpołu łágódną połtawą weyrzeli/ záráłiła ich łercá Kupido/ to ielł/ miłóść łpolna iednáka *BielKron* 56, 60.

W połączeniach szeregowych (56): *BartBydrg* 60, 147; Bo ogoń [!] [*łwa*] twarz i połtawa Połzrzenie i kazda łpráwa Kto zna niechái kazdi powie Yz podobno ku kotowi *RejRozm* 391, 392; *RejRozpr* Iv; *RejWiz* 4, 60; Bo cnoty/ obyczáie/ trzeźwóć/ y połtawá/ Znáczą iż w nim [*w Janie Krysztoporskim*] zá młodu/ byłá dobra łpráwá. *RejZwierz* 65; A muśi to rozeznáć/ kto mu [*Mikołajowi Łaskiemu*] łie przypátrzył. Dworłtwu/ kłtáłtom/ połtáwám/ cnotám/ obyczáiom/ Ze bywáł w podziwieniu/ s tym y innym kráiom. *RejZwierz* 70, 49v, 50, 51, 68, 80, 141v; *RejAp* 79v, 170v; Iedno teź záłię niechłczę/ áby zuchwáłłwo w nim [*w dworzaniu*] pánowáło/ iżby pochurnym weźrzeniem/ połtawą łrógą/ odęty m wálem/ łthráłzyć miał *GórnDworz* D6; Ale nád włzytko/ w połtháwie/ w łłowiech/ w połthępkach/ práwie ma być biáłgłowa od męłzczyzny rozna *GórnDworz* V7v, E [2 r.], L5v,

N8; Iż nie káždy s tych wnidzie do chwały iego [Pana] świętey/ ktorzy to tylko wfty wyznawáią á poŧhávami vkázuią/ poŧty y modlitwámi wymyŧlonemi/ ŧwieczkami/ y nádzyeiámi rozmáitemi/ y inemi dziwnemi wymyŧły á rozlicznemi wynálafki ŧwiátá tego *RejPos* 186v; Iż kto lie powyŧŧlża w myŧli/ w ŧercu/ w poŧtávach/ á w mniinániu ŧwoim o ŧobie/ táki [...] káždy będye márnie zniŧon *RejPos* 200v, 189v [2 r.], 200v [2 r.], 306, 322v, 335v, 350, 352; A ták nie toć iefł ŧláchectwo zacnoŧ narodu/ piękna vrodá/ wŧpaniá poŧtává/ wywieŧzone herby/ wŧzytkoć to ŧá iáko iágody ná głogu/ chocia y lie pięknie czyrwienieiá/ ále ŧmáku w nich żadnego nie máŧz *RejZwierc* 52v, 19, 19v, 20 [2 r.], 83v, 183, [238]; *PapRPan* C3v; Ktorzi ŧię czápká/ kámykiem drogim/ poŧtává/ pochodem/ y inŧzemi tákowemi fráŧzkámi pyŧzniá/ ci ŧwoię nikczemnoŧ wyiawáiá *ModrzBaz* 57v; ŧtroná powodowa vczyniá mu [obzáłowanemu] ŧáŧkę/ przefawáiác ná chęci á ná woli iego/ ktorá on twará/ mowá/ klęknieniem/ y wŧzytká poŧtává dává znáć/ iákoby do przyŧięgi gotow *ModrzBaz* 86, 53v, 55v, 56v, 65v, 66, 86v; *StryjKron* 462; Táka mégo Hektorá twará byá/ y táka Poŧtává/ chód/ weŧrzeniei/ y ŧpráwá wŧzeláka. *GórnTroas* 35, 34; *JanNKar* D. Cf »z poŧtává«.

W przeciwstawieniach: »poŧtawa ... ŧerce (6), (ŧerdeczna) ŧprawa (4), myŧł (a. umyŧł) (3), prawda (2), ŧutek, wnétrznóŧ« (16): Bywáć poŧtává pokorna/ Ale pod niá myŧł niewierna. *BierEz* P3, I; *KromRozm II* q2v; nie mniiná y być tho ku poŧtávie/ miáł podobien być człowiek [do Boga]/ ták iedno ku ŧpráwie. *RejWiz* 111 v; (*marg*) Pan poŧthaw nie pátrzy/ iedno prawdy. (-) Gdyż on kŧáŧtow nie pátrzy/ iedno ŧerce práwe/ To v niego ná pieczy wierz mi nie poŧtávę. *RejWiz* 182, 76, 77, Ddv; k czemu też y Kryŧtus Pan náŧz zwoleniki wiódł/ áby nie ná poŧtávę ále ná wnétrznóŧ wŧgląd [!] mieli *SienLek* T4v; A ták iefłi kto wymyŧlá poŧtávę/ vbiorę/ wymyŧlne poŧty/ á ŧerce omylne iefł v niego/ iuż go [Boga] ciálem chwali *RejPos* 200v, 202, 266v [2 r.], 352. Cf »na poŧtáwie«.

W porównaniu (1): iż w Chriŧtuŧie náturá/ y perŧoná Boŧka cáło zoŧtáły: iedno iż człowieczeńŧwem/ iákoby nie iáká poŧtává zwierzchniá/ były nkryte *CzechEp* 143.

W charakterystycznych połączeniach: poŧtawa barnadyńska, błazeńska, cudna (3), czcigodna, człowiecza (4), dziecinna, dziwna, frasowna, gładka, głupia, gniewliwa, grzeczna, harda (4), in(ak)sza (2), krasna, kwaŧna, lepsza, łękliwa (2), łagodna (3), męska, nabożna, nadęta, nadobna (6), niewieŧcia (2), nikczemna, ochotna (3), okazała, piekielna, piękna (9), płocha (2), płonna, pochmurna, poczciwa, poczesna, pokorna (6), ponura (3), przemierzła, przystojna, ŧłuźebnicza, smętna (nasmętniejsza, smutna, zasmucona) (12), sproŧna, sroga (4), ŧateczna (5), ŧraszliwa, ŧzalona (4), ŧzpetna (2), ŧmieszna, ŧwięta, trwożna (trwożliwa) (2), wdzięczna (4), wesoła (9), wilcza (3), wŧpaniá (2), wynioŧlá, wzroŧlá, zakrzywiona, zmierna.

Przysłowia: Co wowczye ŧkurze dzełayá A Wyłczá poŧtáwe maiá *RejKup* cc2.

Zwirzchu piękna poŧtává/ we wnątrż leż zbrukána/ Rownie iáko ŧprochniáła ŧciáná málowána. *RejWiz* 40.

Bárnadyńŧka poŧtává ále wilcze ŧerce/ Zágrzynáwłzy báráná goni drugie iefzcze. *RejWiz* 77.

Na poŧtávie Báránek/ ále Lis ná myŧli/ Co wŧzytki ludzkie ŧpráwy cícho we łbie ŧkryŧli. *RejWiz* 77.

Abowiem wefoła myŧł rádá wdzyęcznoŧ czyni/ A ponurá poŧtávę oddaymy iá ŧwini. *RejWiz* 44.
nie pátrż ty iedno ná poŧtávę/ Iedno práwie dogłáday do ŧerdeczney ŧpráwy. *RejWiz* 76.

Ták trudno zmyŧláć wefołá poŧtávę/ Prze ŧmętná ŧpráwę. *WisznTr* 24.

Frazy: »co za postawa będzie; [jakiej] być postawy« = *co to będzie za widok (1;1)*: Rada bych dziurką patrzyła [...] Czo też za poftawa będzie Gdy ta para łpołu będzie *RejJóz D4v*; Ci też drudzy nie mylą o łwey przelzłey złości Ktorą oni nademną łwych czałow łtroili łakich też będą poftaw [tj.jak będą wyglądać] wnet po małej chwili *RejJóz O2v*.

»(po)znać (było) z postawy, po postawie; z postawy, po postawie znać (*a. doznać, a. poznać, a. uznać*)« [w tym: z (*a. po*) czyjej (9)] = *ex vultu percipere Mącz [szyk zmienny] (11:8;9:4)*; *BierEz D2*; *BielŻyw 145*; *RejJóz F5, M7v*; *RejKup k8v, q2*; *KromRozm II q2v*; Ale znać po poftawie y z zwyczajiu twego/ Iżeś człowiek pocźciwy á nie myśliłz złego. *RejWiz 46v*; Widzę żeś łie łpracował/ iedz byś łie otrzeźwił/ Bo znać po twych poftawach żeś gdzyeś w przygodach był. *RejWiz 109*; Vkażęc wnet káždego w łego máłetacie/ Snádnie łch chytre łpráwy s poftáwy poznacie. *RejWiz 165, 60, 68, 89v, 109, 127 (11)*; POwiedz łákoś powłnien/ co znałz s tey poftáwy/ Musłz rzec bez pochlebłtwá/ łz zacny krol práwy. *RejZwierz 48v*; *Mącz 37a*; *Prot C2v*; chocia łáki łic łie przemowł/ łednáł znać s poftáwy łeb bárzo głupi. *GórnDworz M*; A łákłey włpanłey myłłł człowieká y s poftáwy y s káždey łpráwy łnádnłe koźdy doznać moźe. *RejZwierc 86v*; Włno po łmáku poznać y potráwę/ Takźe s poftáwy káždą buyną łpráwę. *RejZwierc 219, A5v, 19, 19v [2 r.]*, *86v*; *PaprPan F*; *KlonŻal E4*; *PudłFr 62*.

»z postawy zda się« [szyk zmienny] (2): *PaprPan C2v*; Wándę wydawa vbiór: bo z poftáwy Zda łye máž práwy. *KochPieś 12*.

Zwroty: »postawę [jaką; w tym: czyją (= jak kto) (3)] mieć« [szyk zmienny] (7): Włłk ná się owczą łkorę wdział/ Y pokorną poftáwę miał: Łákoź się młedzy owce wkradł/ Łáłemłne łch włe łoładł. *BierEz R4*; *RejJóz M8v*; *RejKup cc2*; Tedy Krol rzekł ku łnłe/ Przec łák málz łmętną połtháwę [Quare facies tuae malae] gdyź łe chorułełz? *BłbRadz 2.Esdr 2/2*; Specłem bonł vłrł prae se ferre, Zdáć łie być dołrym człowiekiem/ mieć poftáwę dołrego człowieká. *Mącz 404c*; *RejPos 201*; łełł [Jezus] łam we włzem procź grzechu podobny [...]. Ale łźby łylko poftáwę miał człowieczą: ktorąby pokrywál łołtwo łwołe: cźego ładne płłmo ł. łe mowł *CzechEp 143*.

»w postawie [co] mieć« = *być jakimś, okazywać coś* [szyk zmienny] (2): łełłł wnąętrzną málz łełcnotę/ Młezye w poftáwłe łchotę *BierEz G*; *RejZwierz 80v*.

»postawę okazować [czyją = jak kto]« = *wyglądać jak ktoś* (2): Lecz go [Jezusa] łe łrzyęłł/ łz poftáwę okázowál łdącego [quia facies eius erat euntis] do łeruzalem. *WujNT Luc 9/53, s. 233*.

»z postawy (o)śáđzłć, szacowác« [szyk zmienny] (4:2): *RejJóz D5, O*; bo włęc złe s poftáwy/ Dáwác pewny rozłádek/ á łzácowác łpráwy. *RejZwierz 67v*; *GórnDworz M*; *NłemObr 113*; Báweyze Młnłch łáklć nábył łławy: łe łáđz z kápłce, łecz z grzecłney poftáwy. *KlonKr C2v*.

»postawą [co] pokrywác (*a. skryć*)« (2): Młnłmálz by kto poftáwą miał łkryć łbyczáłe *RejWiz 189*; *RejZwierc 241*.

»ukázác (*a. pokazowác się*), okázuje się z postawy; pokazowác postawą« (2:1;1): A ło łe okázue ł tey łwłętey poftáwy/ łz łu młłłł pewłne być záwźdy vmyłł práwy. *RejWiz 170v*; Zeby go co dołęło áby łmłnłey w łáđno/ Vkázę ło s poftáwy káždy bárzo łnáđno *RejWiz 174*; *ModrzBaz 55v*; *WujNT 233*.

»([*jaką*]) postawę ukaz(ow)ać (*a. okazować*)« [szyk zmienny] (6): *GlabGad* N4v; á tey poštawy nigdym vkázác nie vmiał ábych w czym miał odtępic rofkazánia iego [*Pana*]. *RejPs* 25; gdyż iuż wiefz pewnie/ iź fzemrze o tobie wšytek fwiát/ chociaýci cudne poštawy okázui *RejPos* 309; *RejZwierc* 90, 96v; Przeto Chorážowie y drudzy przełożeni máią być fercá dobrego/ fprawni/ nie vkázowác po łobie poštawy trwożoney iedno wełołá *BielSpr* 6v.

»widzieć, zrozumieć, wiedzieć z postawy; widzieć po postawie« [szyk zmienny] (5:2:1;1): *RejKup* m5v, x6, dd8v; Bo gdy vřrzał on człowiek młodzyeńcá onego/ Wnet zrozumiał s poštawy że iest coś fkromnego. *RejWiz* 64v; Bo widzę s twey poštawy iże cie wštyd ruřzył *RejWiz* 126, 20, 186; *RejZwierc* 56v; Nie zowże ich [*Podfilipskich*] iák widziř s poštawy głupkámi/ Bo we wřzelkiey cney fprawie porownáią z wámi *PaprPan* G4v.

»[*czyją*] postawę wyrazić = *naśladować* (1): ledwe fye kiedy dźięcię vrodziło/ [...] Ochędoźné/ połufzné/ kárné/ nie pieřczoné [...]. Káždęgo vkłon tráfić: wyrazić poštawę: Obyczáie pánienfkie vmieć y zabáwę. *KochTr* 11.

»postawę [*jaką*] na się wziąć, przyjąć; uczynić postawę [*jaką*]« [szyk zmienny] (2:1;1): Przijmę ná fię poštawę ftátęczną/ Gdy iá baczę we wřzem pożyteczną. *BielKom* E; *Mqcz* 239b; *GórnDworz* D6v; Odřtrónił [*Józef*] twář fwą męzká/ poštawę zuchwáłą Wziáwřzy ná fię/ vczynił w nas trwogę niemáłą. *GosřCast* 59.

»(z-, od)mienić (sobie) postawę; postawa się zmieni (*a. odmieni*)« [szyk zmienny] (15;2): *FalZioł* V 32v; Gdy im [*braciom*] powiem ižem Iozeph dzywna będzie řprawa Odmieni fię nie iednemu z przeřtrachu poštawa. *RejJóz* O5v, G4v, Pv; *RejKup* 13v [2 r.], cc5v; Iáko kiedy piękny koń co buiał po łące/ Gdy mu odrá wřzytek grzbiet ieźdzác ná záiáce/ Albo go w bronę wprzęgá/ wnet poštawę zmieni *RejWiz* 57v, 27v; *RejZwierz* 29, 33v; Ktoby fię chciał Sláchćicem z domu práwym mienić/ Niemiałby ná řadny čás poštawy odmienić. *BielSat* D [*idem BielRozm*]; Iesřiže teź co nañ nieforthunnego [...] przypádnie/ nicz to wřzytko v niego/ iuż on ná to nie odmieni wełóley twarzy y pořtháwy fwey. *RejZwierc* 87, 96; *PaprPan* Z2v, Gg2; *BielRozm* 24.

»postawą zwodzić, łudzić« [szyk zmienny] (2:1): Czo iest řprořtny grzech v boga řnadz y v wřzech łudzy Kiedy kto piękná poštawá zdradnie kogo łudzy *RejJóz* H4; *BielKom* E6; Antykryřt iest podobny nierządnicy przeto iź zwodzi řwiát łágodnemi y fałřzywemi náukámi y poštawá zwierzchnią obłudnych Ceremoniy řwoich. *BibRadz* II 141b *marg.*

Wyrażenia: »chytra postawa« (1): wřzák ty nic niedzierżyřz w Azyey wielgiey [...]/ tylko dzierżyřz w máley Azyey á w Europie/ gdzieř głupie Greki vřidlił chytrá pořtháwą. *BielKron* 254.

»omylna, obłudna postawa« [szyk zmienny] (4:2): Nie paráią fię [*Chodorowscy i Żórawińscy*] niczym/ iedno zacną řławá/ Y nie mylą nikogo/ obłudną poštawá. *RejZwierz* 83v; A napirwey pářzay pokrytości á omylnych pořtaw człowieká złořciwego. *RejPos* 251, 202v, 251 *marg*; *SkarŻyw* 35; [*SeklStudent* a2]. *Cf* »z postawą«.

»pokazowanie [*czyjej*] postawy« = *naśladowanie, przedrzeźnianie* (1): Tego teź dołožę/ iź w tym przydrzeźniániu/ ábo pokázowániu czyiey pořtháwy/ mądrze fię řprawowác trzebá *GórnDworz* O8v.

»postawa twarzy« (3): Gdi brzemienna okołó pępká albo tam niżej bolenie miewa/ á poštawa twarzy nad zwyczáy fię zmieni. *FalZioł* V 32v; *Habitus, et vultus, Pořtawá* twarzy. *Mqcz* 151b, 239b.

»postawa widoma« (1): iż on [Pan] poştaw widomych nie ták potrzebuie/ iáko fie przypátruie ípráwam á myflam fercá káżdego *RejPos* 201.

»wymyflna postawa« (1): O nędzny Licemiemiku [...] / mogłbyś nie nádymáć á nye podnośić wzgorę/ áni tych wymyflnych poştaw íwoich/ áni tego omyflnego fercá íwego *RejPos* 200v.

»zdradna postawa« (1): Piekna zdradna poştawa íprofny grzech *RejJóz* H4 *marg.*

»postawa zwi(e)rzchnia (a. zwierzchowna)« = *externa species Modrz* [szyk 4:4] (8): *SeklWyzn* f3v; *BibRadz* II 141b *marg*; *ModrzBaz* 60; *CzechEp* 143, 213; ktory [Pan] będąc miłósierny/ y łákkáwy/ zlitowác íię vmie/ y nie łádzi nikogo z zwierzchniey poştáwy/ zna myśli y íkrytości ferc *NiemObr* 113; Bo nie tylko nie zmiękczyłá álbó poştáwá tá zwierzchnia/ álbó flowá Piłatowe (oto człówiek) opoczyfltych ferc Zydowflkich; ále [...] *LatHar* 318; *WujNT* 233; [bo kłániánie íeft zwierzchnia poştáwá wczóiwóści y poddáności *GilPos* 67v (*Linde*)].

Szeregi: »chod (a. chodzenie) i postawa« = *incessus ac (corporis) gestus Modrz* (2): A on [złoczyńca szlacheckiego stanu] [...] przeciwko tobie ták íię ípráwuie/ iż krzywo ná cię pátrzy/ łáiąc y grożác tobie/ chcąc cię chodem y wflzytká poştáwá wfltráflzyć/ á ferce twe zwátlíč. *ModrzBaz* 84v, 36. [Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.]

»postawa a (albo) ks(z)tałt« [szyk 2:1] (3): *Vultum immutare*, Poştáwę á xtałt twarzy ná íię ynflzy wflziác *Mącz* 239b, 100b; co wflzytko wflcey przyfltoi máłpam niż ludziom/ ktorych zwierzchowna poştáwá/ álbó kflztałt [*externam speciem*]/ zmyślá wnétrzna ferdeczna zgádzác íię ma. *ModrzBaz* 60. [Ponadto w połączeniach szeregowych 4 r.]

»postawa a oblicze« (1): *Ex vultu percipi potest qualem animum erga me gesseris*, Z poştáwy á z obliczá vznałem cóś zá vmyflł miał przeciwko mnie. *Mącz* 37a.

»postawa, (i) obyczaj« [szyk 3:1] (4): Zálz niewieflz iż kto częflto tu w tym ládu bywa. Muśi zmienić poştáwę/ muśi obyczáie/ Bowiem fltátek s powagá fltoi tám zá íáie. *RejWiz* 27v; *GórnDworz* Ee2; á ludzie ábyć fie íedno dziwowáli/ á ofmiawflzy áby cie flzli flzácowác z onych íprofnych poştaw y obyczáíow twoich. *RejZwierc* 69v; *BielSen* 17. [Ponadto w połączeniach szeregowych 3 r.]

»postawa i (a) odzienie (a. ubior, a. szaty)« [szyk 3:2] (5): *BielŻyw* 145; Stymi nietrzymam/ ktory zwierzchnią poştáwá/ y odzienim/ okazviá czyfltoć ale ná vmyfle y ná vczynkach/ nad nierozvmne befltije flá pflotliwflzy *SeklWyzn* f3v; *RejZwierc* 80; *RejPos* 270v; *CzechEp* 316. [Ponadto w połączeniach szeregowych 5 r.]

»(i) osoba, (i) postawa« [szyk 3:1] (4): Dziwná zacność w ofobie y w poştáwach miáflá [*druga pani*]/ Znáć bylo iż ná wielkich gdzyeś ípráwach bywáflá. *RejWiz* 32v, 185; *RejPos* 324; *SkarŻyw* 118.

»postawa i podobieństwo« (1): ták o IEzufie flynu Bożym trzymáli [*Marcyjon i Manicheusz*]/ iż on nie był prawdźiwym człówiekiem/ ále tylko po flobie poştáwę y podobieńfltwo człówieká pokázowál/ duchem tylko ábo Aniołem będąc. *CzechRozm* 157v. [Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.]

»postawa a postępek« (1): Tákże y w inych przypadkach przyrodzenia náflzego/ káždy ínádnie poznác może s poştáwy á s poflthępkow íego. *RejZwierc* 19v. [Ponadto w połączeniach szeregowych 4 r.]

»postawa, (i, (a)ni, albo, a) (roz)mowa (a. słowa, a. głos); słowa z postawá« = *verba, gestus, seu vox, seu nutus Modrz* [szyk 11:9] (18;1): *RejJóz* M7v, O; *RejKup* m5v, cc3v; A gdzye Kryfltus/ tám prawdá. (–) Ták yeft/ gdzye będą zgromádeni w imyę yego. Ale to nye po flowyech álbó poştáwye/ ále po

łkutu poznać. *KromRozm II* q2v; Káždy łie z nich dáł wwieść poštáwám á łłowám/ Co iełt rzecz przyrodzona chytrym białyngłowám. *RejWiz* 28v; Abowiem to było znác tám po ich rozmowie/ Y s poštáwy/ iże tám iełt dobra myłł w głowie. *RejWiz* 68, 89v; *RejPos* 202; Dżiwnieyłze dżiś niź pierwey/ poštáwy/ rozmowy. *BielSat* C4 [*idem BielRozm*]; náwet káżde óswiadcżánie/ bądż słowy/ bądż poštáwą bywa/ ktore zwierzchnościá Bożá zászłániáią/ ma być zá przysięgę rozumiano. *ModrzBaz* 86v, 86v; *KochFr* 115; *BielRozm* 22; Nędzni/ ách nędzni/ co zbytnie vfáią/ Słowom z poštáwą *GrabowSet* Yv, 14, Y2; *LatHar* 318. Cf »z postawy i z mowy«. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 15 r.*]

»(ani) postawa a (ani) serce« [szyk 1:1] (2): iedno iż łyłzyłz z iákim łercem á z iáką poštáwą/ obiecuie [*Pan*] nam łobie zyednác włpráwiedliwienie náłze [...]/ ták ná niebie iáko y ná zyemi. *RejPos* 202, 200v. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 2 r.*]

»postawa a (albo) sposob« [szyk 1:1] (2): *GlabGad* A4; łą łpráwy [...]: ktore yáko poštáwą á nyeyákim łpołobem cyálá łpráwowáne bywáią *KromRozm II* h2. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*]

»(i) sprawa, (i, a, ani) postawa« [szyk 19:13] (32): *RejJóz* M8v; *GliczKsiąż* D8; [*cudzołóstwo*] może poznać s łpráwy á poštáwy oney pary podeżrzáney/ iegli łye oblápiáią/ cáłuią/ częłto rozmawiáią/ k łobie wśmiecháią. rc. *GroicPorz* 112; Ráno włtáwłzy drze oczy áno mu zálnęły/ Knáfle wıłzú ná brodzye co z nołá płynęły. [...] Mogłby go gdzye zá węgıel próśic ná śniadánie. Abowiem iákie w pánie łpráwy y poštáwy/ Tákıeby też miáły być włáfnie y potráwy. *RejWiz* 31, 27, 32v, 161; *RejZwierc* 80v; *RejAp* 78; Ale gdy im vkáżelz y łpráwy y poštáwy onego márnego naiemniká [...]/ będziefz vciekál á odbiegál łtdáká onego *RejPos* 123v, 43, 55, 187v, [203]v, 266v, 306 [3 r.]; ABowiem poštáwy y łpráwy káżdego człóweka/ á zwł(á)łzcżá młodego/ łą też iáko młode piwo álbo wino/ ktore gdy łie tribuie/ włzytko s łiebie ná wirzch wyrzuci. *RejZwierc* 19, 19v, 75, 75v, 76, 79 (11); *PudłDydo* [B5]. Cf »z postawą, z sprawą«, »w postawie i w sprawie«. [*Ponadto w połączeniach szeregowych [13 r.]*]

»(i) twarz, ((także) i) postawa« [szyk 9:1] (10): Tym też obyczáiem y człóweka łtworzył [*Bóg*] na ktorego twarzy y też poštawie, napıfál znamiona woley dułze iego *GlabGad* L8; Bo y twarz y poštáwá iáwnie okázuię/ Iż cie ten łtrách nie rułza co márnie łwiát płuie. *RejWiz* 85, 142v, 158; *KochSat* ktv; *GórnDworz* S3; Tákże y márinarz gdy łie iuż powrozy pádáią/ żagle łie kołyłzú/ kotwice łie rwú/ iegli z ochotną twará á poštáwą do máłztu y do inłznych przıpraw łie miece/ włzytkim dobrze tułzy *RejZwierc* 96v, 87; Niech łię mi káżdy przypátrzy twarzy y poštawie [*vultum et gestum*] gniewáiącyłch łię. *ModrzBaz* 80v; *ZawJeft* 6. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 9 r.*]

»postawa i umysł« (1): Tamże dziwná łtałóć łercza łwego vkázał [*Sokrates*], bo ten łanczuch á łmierci oczekáwanie nie iemu poštawy y vmyłłu nie zmienıło. *BielŻyw* 54.

»postawa, (i) uroda« [szyk 2:1] (3): *RejWiz* 127; Bo wıdżę iż nie iemu [*księdu*]/ brodzie łie kłániacie/ A przeczże zá łwiętego też Kozłá nie macie. Bo ten ktemu podobien/ poštáwą vrodá *RejFig* Dd2; *LatHar* 192. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 7 r.*]

»postawy a wymysł« (2): To iełt ná ty przymowká/ ktorzy iáko Licemiernicy tylko poštáwámı łwoimi á wymyłły łwoimi okázuią nabożeńłwo łwoie/ á łerca ich dáleko łą od Bogá. *RejPos* 29v, 188. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*]

»postawa abo (i) wzrok (a. wejrzenie)« [szyk 1:1] (2): á fwoy najmnieyzy pokaz łáfki/ poftáwá ábo wzrokiem/ chcá [białogłowy] iżby zá náder drogi fkarb oni [śludzy, czyli mężczyźni] przyjmowali. *GórnDworz* Dd3; *SkarŻyw* 581. [Ponadto w połączeniach szeregowych 4 r.]

Wyrażenia przyimkowe: »z postawy« = na podstawie wyglądu (41):

~ W przeciwstawieniu: »z postawy ... ze zwyczaju« (1): tuć ich nie z poftáwy ále ze zwyczáiów ták miánował. *SienLek* Ttt4v.

Szereg: »z postawy i z mowy« (1): Tefkność á niezwyczáyna przypádlá do głowy/ Snádnie fie wydawálá z poftáwy y z mowy. *WisznTr* 10.

Cf »(po)znać z postawy«, »z postawy zda się«, »z postawy osądzić«, »ukazać z postawy«, »widzieć z postawy«. ~

»z postawy [jaki]« = z pozoru (1): Nie máłz ktoby popráwił domu gnijácego/ Tych dość co popycháią ledwo ftojącego/ Odwieść fię żaden nie da/ káždy/ vmyśl wzięty/ Pełni á dofyć iemu/ że z poftáwy święty. *GrabowSet* L2.

»z [jaką] postawą« = gestu, cum gestu *Modrz* (24): á litowałem káżdego vpádku ich [przeciwników] iako bych miał mátki włafney litowác chodząc z zálmęconá poftáwá. *RejPs* 51v; *RejJóz* G4; S płocháś przyzedł poftáwá/ byś fie s fieci wyrwał/ Alboś co złęgo widzyał/ álbo fie s czym potkał. *RejWiz* 170v, 39v; *RejZwierz* A6, 2; *GórnDworz* K8v, Ee6v; ále ten [pochlebca] kiedy fie nalepiey włáfi/ kiedy nawięcey s pokorná poftáwá chodzi *RejZwierc* 49v; W fkromności człowiek s poćciwá poftáwá/ Ten iest pochodniá iáfná wšytkim práwá. *RejZwierc* 219, 39 [2 r.], 83v, 87, 97, 135, 153v, Aaa3; tákie tańce niemáią być płoché áni błáżeńskie: ále fkromne/ trzeźwie/ z poftáwá przyftoyná/ z ktoreyby fię zbożność pokázowálá. *ModrzBaz* 55v, 14v; *GórnTroas* 74.

~ W połączeniu szeregowym (1): PRoślá cya namyłofcywłfi panye Iefu kriíte przełona nyefmyerná láfka twoia ktoráfti krolyu nyebyeski wifyal na krzizu fbofká myłofcyá fnałmyernyeyłłá dułłá. fnałmatnyeyłłá poftawá s zamaconimy fmiłli fprzeklotim fercem s ftluczonym cyalem s fkrwawimy ranamy s fwicygnyonimy czlonky [...] *BierRaj* 21v.

Wyrażenie: »z omylną postawą« (1): A máłobych nie wolał/ s prawdá fzałonego/ Niż z omylná poftáwá/ wierę namędrłżęgo. *RejZwierz* A6.

Szereg: »z postawą, z sprawą« (1): A pewnie gdy ták idzyełz s trwożliwá poftáwá/ Iście też ták musi być/ iż z niecudná fprawá. *RejWiz* 159. ~

»[(jako) kto] na postawie« = kto z pozoru, wyglądając jak ktoś (3): (nagł) Andrzej Hrábiá z Gorki/ Stároftá Gnieźnieński. (-) PArysti ná poftáwie/ lecz vrodá ięgo/ Podobna do Hektorá *RejZwierz* 69.~ W przeciwstawieniu:

»na postawie ... na umyśle (a. na myśli)« (2): *RejWiz* 77; Bo wierz mi iż thám naydziełz człowieká z rozmáitemi przypadki/ czoć fie vkaże iáko Anyoł fwiátłofci ná poftáháwie/ ále ná vmyfle radby cie y s fkory wylupił. *RejZwierc* 20. ~

»w [jakiej] postawie« = jakoś, wyglądając jakoś (13): *RejKup* li2, v5v; Bo idzyełz s płochá twarzá/ á w fmutney poftáwie/ A táká záwždy bywa po niewdzięczney fprawie. *RejWiz* 185, 173; STáńczykki był lecz mogli/ Stániłławem go práwie/ Przewác/ [...] Bo fie prawdy námowił/ w fzałoney poftáwie

RejZwierz A6v, A6; iż fie ten Krol nie miał okázác/ áni w ladrzech/ áni w pozłociftey zbroi/ iedno ná ofłęciu/ á bárzo w pokorney poftáwie *RejPos* 2; *WitosłLut* A4; *SkarKaz* 1a, 160b.

~ w *postawie czyjej* [w tym: *pron poss* (1), *G pron* (1)] (2): á on [Jezus] łtoi w dziwney poftáwie fwoiey miedzy łiednią łwieczniki złotemi/ á w ręku łwoich dzierży łiedm łáfnych gwiazd. *RejAp* BB; *RejPos* 1.

Szereg: »w postawie i w sprawie« (1): dofyć nam tu Ian łwięty powiáda/ w łákiey połtháwie y w łákiey łpráwie widzyál tego Páná náłzego. *RejAp* 12v. ~

»w postawie [kogo]« = *jako kto* (1): Nic inego nie náyduię łepłzego/ iedno áby człowiek był wełó w łwoich vczynkach [...] Wykládaią ty łłowá vczeni ludzye mowić Sálomoná w poftáwie bezrozumnego/ gdy od zakoná Bożego odłtąpił. *BielKron* 80.

W przen (2) :

Wyrażenia: »jedwabna postawa« (1): bo y owá iedwabna poftáwá/ łłowá łpielzczone/ zemdlona mowá/ [...] niewiem komu by fie ná łwyecye podobác mogłá *Górndworz* E.

»w postawę odziany« (1): Gęłty [tj. *liczni sq*]/ w przyięmná poftáwę/ odziány/ Trudno o łwczyrość przybráná w prołtotę. *GrabowSet* Y.

Przen (2) :

Zwrot: »postawę mieć [jakq]« (1): Chmurliwa Zimo tobie ták miłe dni płyná [...]. A ty przedfie poftáwę małz łmutná ná łobie/ Snadz nigdy tákie czáły nie przyłtały tobie. *WitosłLut* A5v.

Wyrażenie przyimkowe: »w [jakiej] postawie« (1): oto w moy krok práwie Stápa Zimá/ ácz w rozney trołzeczkę poftáwie. *RybGęśli* B4.

α. *Wzrost* (5) :

postawa czyja [w tym: *G pron* (1), *ai poss* (1)] (2): *OpecŻyw* ktv; ábowiem poftáwá iego [*statura corporis eius*] ná wyłokołć byłá trzy łokcie/ przeto duł Porus w wyłokołci ciála łwego/ ktora fie widziálá być ná pięć łokiet. *HistAl* H8.

W połączeniu szeregowym (1): Był ten mędrzec [*Ipokras*] mały poftáwy, oblicza pięknego, łrzedniey głowy, kroku znienaglego, wiele myłlenia á rzadko mowienia *BielŻyw* 67.

Wyrażenie: »postawa ciála« (1): [Jezus Chrystus] w poftawie ciála wyłoki/ a prołty/ ręce ij ramiona maiałt ku widzeniu rołkołsné [...] a miedzy łyny ludłkiemi nákráfnieyłfy. *OpecŻyw* Cv.

Wyrażenie przyimkowe: »na postawie« (1):

~ *W przeciwstawieniu*: »na postawie ... serce« (1): EDgárdus ná poftáwie chociaż ták był máły/ Ale łerce miał wielkie y był bárzo łmiály. *PaprPan* Bb4. ~

β. *Wygląd postać przybrana przez kogoś, w którą się ktoś wcielił* [w tym: *czyja, czego = jak kto, co* (30): *ai poss* (19), *G sb i pron* (9), *pron poss* (1)] (36) :

Przysłowie: Tobe mowę łwilku w owczy poftáwy/ ty w błazeńłkim odżyenyu/ ktoryś łye po błazeńłku ogolił. *KromRozm I* A3; *RejZwierz* 53v; Wiáruycie łye fáłłzywych proroków/ ktory do was idá w poftáwie owczéy/ á we wnątr łá wilcy drapieźni. *SienLek* Ttt4v.

Zwroty: »mieć postawę« (1): á nie dámy łie nigdy vwodzić tym fáłłsznym Prorokom iego/ ktory ták do nas przychodzą łáko wilcy drapieźni/ máiąc z wirzchu owcze poftáwy *RejPos* 189.

»w postawę się przemienić (a. odmienić)« [szyk zmienny] (4): iż thy fluby [Heroda] y przyfięgi/ nic inźzego nie łą/ iedno śidła Dijabelńkie/ kthory fie w Angielińką poftawę przemieniwszy ludzi zwodzi. *KrowObr* 143v, 94, 120v, 150v.

»ukaz(ow)ać (a. okazać) się w postawie« [szyk zmienny] (10): *OpecŻyw* 172; A iż Bog zákazał od vmártych prawdy łzukác/ ábowiem Dyabli áby ludzi zwodzili vkázuią fie wpoftáwách dufz vmártych *KrowObr* 75v; *RejWiz* 131v; *RejAp* BB8, 12; *RejPos* 149; Vkazał mu [Markowi Ewangeliście] fię P. Iezus/ w tey poftáwie iáko zmiłymi vcźniámi tu ná ziemi żył *SkarŻyw* 363, 557; *MWilkHist* K3v; Acz Pan Chrístus ma ieden kłztałt/ cíeleńey ofobie iego przyrodzony: wźákże [...] może przyiác kłztałt iáki raczy: y vkázác fię w poftáwie ktoregokolwiek łtworzenia/ gdy mu fię podoba. *WujNT* 186.

»wziác (na się), przyiác postawę« (2:1): *KrowObr* C3; Czy człowieká zrzuciłszy/ y myśli dziewicze/ Wźięłás na łye [Orszulo] poftáwe/ y piórka łłowicze *KochTr* 10; Dla tego duch ś. przyiál poftáwe gołębice/ iż oná nád inźze rzeczy żywiące miłóści przyłtrzega. *CzechEp* 38.

»postawę zmyłiíc« (1): Tej [starej prządk] sobie piękna Wenus postawę zmyłiwszy: „Podź – prawi [do Heleny] – twój cie woła Paris naźyczliwszy [...]” *KochMon* 32.

Wyrażenia przyimkowe: »pod postawą« (2): O ktorych łprawách Dániel Prorok w piłmie s. piłze przez obiáwienie Bołkie dwoiákim obyczáiem. Napirwey pod poftáwą wielkiego mężá albo łłupá [...]. Drugim obyczáiem [...] pod poftáwą źwirzęcą/ Lwice/ Párdá/ y Niedźwiedzyá. *BielKron* 9v.

»w postawie« (23): *OpecŻyw* 36v; Ieśli Kryłtus ptakom kázác rofkazał/ iáko łwięty Fránciłzek kazał? mułielić to być konietznie/ nie ptacy/ ále w ich poftáwie Dyabli/ ktorzy fie z iego kázania rádowáli *KrowObr* 145, 6v, 94v; przeto gotuy fie iáko krolowa/ vyrzyłz we łnie z bogiem wefele w poftáwie Smokowey. *BielKron* 122v; A thák y w inych rozmáitych poftáwach/ á nie w iedney/ Pan okázował Bołtwo łwoie. *RejPos* 149, 150v; *MWilkHist* I3; [*SkarŻyw* 1585 910].

~ *Wyrażenie:* »w postawie wymyłłonej« (1): obiecuiąc być połłuzen/ nie piłmá Prorockiego albo Apołłolńkiego/ nie Ewánieliey S. ále niewiem iákiey Reguły nowey/ od Dufznego nieprzyiáciela Dijablá/ w poftáwie Angielińkiey wymyłłoney. *KrowObr* 138.

Cf Przysłowia, »ukazowác się w postawie«. ~

W przeni (1) :

Zwrot: »w postawę się ubrać« (1): O niełtetys mnie/ rzetze Duch Swięty/ Aleć wźdy poydę I w inźzą fię poftáwe vbierzę/ ptakiem albo gołębkiem fię vtzynie *KrowObr* 146v.

αα. *O Chrystusie w Eucharystii* (2) :

Zwrot: »postawę brać« (1): Ia fię teź tą ofobą chlebá/ ták podłym odźzienim twoim y poftáwą niłką twoiá/ ktorą dla mnie bierzelz nie gorłze/ ále bárzo zá nię dziękuie. *SkarKaz* 160b.

Wyrażenie: »zwierzchnia postawa« (1): Nie gorłzyć fię podłą zwierzchniá poftáwą. *SkarKaz* 160b marg.

γ. *Robienie czegoś na pokaz, dla zwrócenia na siebie uwagi, nienaturalne zachowanie, pretensjonalność, udawanie; affectatio Mącz* (71) : PRzypułć miły pánie kłobie łprawiedliwą prozbę moię [...]/ ábowiemci łprawego łercá oprócz włfelyákiey poftáwy pochodzi. *RejPs* 22; *RejJóz* D3 marg; Bo czy drobni ten kłtalt maiá Poftáwą fie nadłstawiaia/ Ano kazdego po łkorze Znaczc choc

fię wípina ku gorze *RejRozm* 392, 392; CZech ten chodzi iáko Paw/ tám więcey poftáwy *RejZwierc* 241; *CzechEp* 38.

postawa czego (11): Przetoż náyduie fię w zwodzieciélách wízeláká poftáwá [spráwiedliwósci: lecz lámá wdzięczność prawdziwey miłości/ náleść fię nie może *CzechEp* 38, 38, 164. Cf *Zwroty*, »pod postawą«.

postawa czyja [w tym: *G sb i pron* (8), *pron poss* (3)] (11): Acz to iego [pana *Prywata*] poftáwá iz rzkomo o wízytki Stára fię/ ále więcey o fwoie pożytki. *RejWiz* 74v; *RejPos* 30, 322v; A pátrz iedno ná iego poftáwy (*marg*) Pyłznego poftáwy. (-)/ [...] á on idzye náwieszawízy dziwnych pftrych chobotow około fiębie/ ná ludzi nie pátrzy tylko lám ná fię pogláda *RejZwierc* 53, 89v *marg*, *Bbbv* [2 r.]; *KlonWor* 54. Cf *Wyrażenia przymkowe*.

postawa czyja [= *jak kto*] (2): Znáki fáłszywych prorokow te fá. [...] Piáty; ielli przychodzą w ízátách owczych/ to íeft pod imieniem Pána Chrístułowym/ ítroiác poftáwę prawdziwych prorokow/ y máiác závždy w gębie fłowo Boże. *WujNT* 31, 27.

I sg w funkcji okolicznika sposobu: »postawą« = *pozornie* (1): To fię rozumie/ iz dzyewki pláczá idác zá mąż poftáwá/ ále fię ferce śmieie. *BielKron* 21v.

W połączeniach szeregowych (2): *Mącz* 114d; Przypáthrz fię onym rozumom/ onym ludzkościam/ onym poftáwám/ biefiádam/ ochotám/ ochędoftwám/ policiam rozlicznym/ thák izby káždego mogł przewizác Anyołem fwiátłósci. *RejZwierc* [193].

W przeciwstawieniu »postawa ... rzecz« (1): Więc o Pana Myszковского ote wfi ktoremu [kanclerzowi] oderwał od Chęcín, nie wczyniłmu dosyc widzac zego postawą zbywał nie rzeczą. *ActReg* 104.

[*Przysłowie*: Poftawyć tylko Diabeł ma dościć; ále mocy niewiele *HerbLek* K (*Linde*).]

Zwroty: »mieć postawę [czego]« (3): ktorzy [ludzie] ácz będą myeć poftáwę bogoboynołci/ ále íkutku yey fye odrzeká. *KromRozm I* B3v; *RejPos* 200v; *WujNT* 31; [*OrzPolic* 83].

»sądzić według postawy« (1): Nie fádzciélf według poftáwy [*Ne iudicate secundum speciem*]/ ále fádzcie fádem íspráwiedliwym. *BibRadz Ioann* 7/24.

»(u)czynić postawę« [w tym: (*i*)że, *iz* (4), *jakoby* (3)] (8): Nie czyń poftáwy twarzą więcey niż rozumem/ By fię twe wízytki íspráwy nie wywiały ízumem *BielKom* C5v; *GórnDworz* Bbv; Począł rzkomo s pirwotku czynić tę poftáwę/ yákoby nic dbać nie miał o tákowe rzeczy *HistLan* C3v, D3; *RejZwierc* 84, 167v; Pokryłś [opacie] dudki w gębę/ czyniác tę poftáwę Ześ przegrał *KochFr* 99; *CiekPotr* 15; [náoítátek iáko kurwy zwykły/ vmiezgałś fię/ y czyniłś fobie poftáwę? *LucSamosKur* C2v].

»ukazać postawę« [w tym: *czego* (1), *że* (1)] (2): Poruíf fię á vkáz iem [*prześladowcom*] tę poftáwę żeś był nieobaczył íspraw ich *RejPs* 52; *RejPos* 166v.

»postawę (sobie) (u)stroić, (u)przáść, zmyślić; postawa uprzędziona, zmyślona« = *gestus compositus* *Modrz* [szyk *zmienny*] (7:5:1;2:2): *RejJóz* E8; *BielKom* G3; *Versipellis*, [...] Skóre fwą álbo twarz obrácáyaci/ to yeft/ Vmieyaci poftáwę ítroić/ chytry/ lis/ ítroyipoftáwá. *Mącz* 486d; dofhánieli mu [zakochanemu mężczyźnie] fię mowić/ vmie vprzáść ták ímętną poftáwę/ vmie ták wzdychác/ vmie ták plákác *GórnDworz* Bb3v; *RejPos* 189v; Ktorzy y poftáwá vprzędzioná/ y Sofíftiká od wártogłowow

wymyśloną/ wielką łzkodę [...] poczynili *BudNT przedm* a3v; Niech nie będzie zmyślona thu wálzã poftawã/ Nie przyftawiaycie cwýklow do Bożego práwã. *PaprPan* Cc3v; *ModrzBaz* 60; *GórnTroas* 21; ktorzy łtroiã poftawę połzczących/ choć nie połczą *WujNT* 27, 31; Zãtrzymam płãcz łwoy á zmyślę poftawę Chwalãc twã łprawę. *KlonFlis* D4v; MERCVRI włzytkich hãndlow y przemyłłow Boże: [...] Ty rzãdzilłz krzywomyłłny dowcip/ y ty zbroilłz łęzyk w dziwne chytróści: ty poftawę łtroilłz. *KlonWor* 1, 2, 26, 46, 53.

Wyrażenia: »pokryta postawa« = *udawanie* (1): Simulamen – Pokrita poftawa. *Calep* 982a.

»zmyślona postawa« (1): Simulatio – Zmiłłiona poftawa. *Calep* 982a.

»zwierzchnia postawa« (1): Fãryzeulłzowie byli ludźie chytry/ obłudni/ [...] zwierzchniã poftawã zmyłłonego nabożełłtwã ludźi zwodzãcy *CzechEp* 164.

»postawã zwodzãcy« (1): *CzechEp* 164 *cf* »zwierzchnia postawa«.

Szeregi: »postawa i kstałł« (1): Bo Grekowie gdy iuż Throiey dobyć nie mogli/ vczynili poftawę y ten kłtãłł okazãli [...]/ łz iuż precz od onego miãłłtã odcigãłłli. *RejZwierc* 167v.

»mowa i postawa« (1): A ielczéz łie rozmyłłãc nã té rzeczy bẽdziefłz/ A mowę/ y poftawę/ żãłofnã vprzẽdziefłz! *GórnTroas* 21.

»pochlebstwo i postawa« (1): Bẽdzyec dofyc pochleblłtwã dofyc y poftawy/ Lecz był weżrzãł pod łęzyk nãłãłłbyłł iad práwy. *RejWiz* 59.

»postawa a sprãwka« (1): A tu zãłię kãżdy łtan mężczyłłki może łobie przykãłd brãc s tego nędznego á omyłłnego krolã/ łz łie moze przelłtrzegãc poftaw á oblełłnych łprawek chytrych á omyłłnych biãłych głow *RejPos* 322v.

»postawa a wymyłł« (1): A ielczẽ ktemu niektorzy/ iãko wilcy drãpieżni/ odwodzã od wãłnego pãłłtwilłkã łwiętey woley iego [*Pana*] wierne owieczki iego/ poftawãmi á wymyłłly łwoiemi. *RejPos* 30.

Wyrażenia przyimkowe: »pod postawã« (4):

~ *pod postawã czego* (4): zãczãł [*czart*] rozmãite á przeciwnẽ błędy myędzy krzełłciyãny łiac przez kãcerze/ pod poftawã łłowã Bożego. *KromRozm I* M4; Aby żãdny Biłkup/ y żãdny kapłan pod poftawã nabożełłtwã/ żony łwoiey wãłłney nieporzucãł *KrowObr* 229v, 230; *BielKron* 442v.

Wyrażenie: »pod chytrã postawã« (1): A gdy mu [*Tyberiuszowi*] po łmierci Augułłtułłowey Celãrłłtwo przynielłono/ pod chytrã poftawã niechciãł go przyiãc/ áby łie wywiedziãł iãkã mu kto życzliwość vkaże *BielKron* 140. ~

»z postawã« (10): *RejWiz* 183v, 188v; *RejFig* Cc; KRołłze miłly Prełacie/ tym Przmielowym kiyem [...]. Bo choციã s tã poftawã/ s tym kropidłłem kroczyłłz/ Wiem łz mi nie pomożelłz/ iedno łz mię zmoczyłłz. *RejZwierc* 106v; *BielSat* D2; włzyłczy o tobie łzepcã/ [...] á ty niedbas kiloby kilkowęłłtich chłłow z liłłimi kolnierzmi przed tobã łtałł/ á łżciłby cżterzey ręcznik dzierzeli/ á thy ábyłł iedno chrapãł/ łpluwał/ nã łtronę pogłãdãł/ s poftawã mowiłł *RejZwierc* 69v; Tylko łãme włzeteczne w tym łie zãwięziã: Ktore z poftawã chodzã/ miłłóciwãc kãżã/ Godnych ludzi łtãtecznych nizãcz łobie wãżã. *BielRozm* 27.

~ *z postawã czyjã* (1): y zãłz nie widzi [*Pan*] łz pyłłzny tylko chodzi do cżãłł iãko kur vplłtrzony s poftawãmi łwemi/ łlic pochwili ábo go iãłłtrżãł do łãłã włeczẽ/ ábo gi łzpetnie w kotle łkubã. *RejZwierc* 53v.

W połączeniu szeregowym (1): A iefli też iuż gdzie ná mieýfcu między dobremi towarzyszmi wfiędzie [człowiek pyszny] tedy iefli co mowi/ to iuż z oną przewłoką/ z oną poštawą/ z onym przekęfowaniem słówek/ z onym rzkomo zaiąkowaniem/ áby thák rozumiano iż z rozmyśłem mowi. *RejZwierc* 53.

Szereg: »z postawą a z powagą« (1): PRzyfzedł kfiądz z długą brodą/ między towarzysze/ S poštawą á s powagą/ idąc fie kołyfze. *RejFig* Dd2. ~

»w postawie [czyje]« = *udając kogoś* (1): Przeto Alexándter chcąc widzyeć iey [królowej Kandaks] ofobę/ wczynił fie sam poštěm/ iechał do niey od Alexándrá w poštawie Antygoná. *BielKron* 126.

đ. *Pycha* (12) :

postawa czyja [w tym: *G sb* (1), *pron poss* (1)] (2): *RejPos* 224 cf »pyszna postawa«. Cf *Zwrot*.

Zwrot: »nadymać postawę« (1): Niechay fie rozmyfli [władca] długieli tu iest mieszkánie iego/ y długoli tu będzie mu wolno ták nádymać tę poštawę fwoię. *RejZwierc* 48.

Wyrażenia: »prozna postawa« (1): ktorzy [królowie egipscy] z wielkiego pokoiá niemáiąc kędy piędzy podziewać ná to nákládáli/ ná prózną poštawę/ áby skárbow fwoim nieprzyacięlom nie zořtawili po fobie. *BielKron* 270v.

»pyszna postawa« (1): iż Pan nářz będąc w domu v iednego zacnego kfiążęciá zákonnego/ widząc ony pyřzne poštawy onych/ co dufáli w sobie y w godnościach fwoich [...]/ nie mógł tego záćirpieć/ [...] y raczył przeřtrzeżenie wczynić ná potym wiernym fwoim *RejPos* 224.

Personifikacja: *osoba dialogu* (9): Ofoby rozmawájące w tey Komedię. [...] Poštawá/ Pokorá/ humilitas. *BielKom nlb* 8; Poštawá ku ludziem řtoięcim *BielKom* F4v, D4v, F4, F5v, F6 [2 r.], F6v [2 r.].

ε. *Animusz, fantazja, pewność siebie* (1) : [Ten [Krystynus, wojewoda plocki] poštawił z dáleká Xiążetá Lefzká y Konradá/ dla przygody iákiey. Roman ácz zamieszkał/ ále mu przedsię ná poštawie nie zefzło; potkali fie z obu řtron dobrze nad Wiřłá *BielKron* 1597 142 (*Linde*).]

Zwrot: »odjąć postawę« (1): Poydę k niemu [swemu panu] acz my řtrach odeymie poštawę A powim mu prawdzywie tę niefczelną řprawę *Rejřóz* G2v.

b. *Faza księżyca* (2) : Kxiężycz też ma liedń wieku řwego y poštawy odmiennofci/ Bowiem naprzod fie vkazuie sklęczony iako obłák/ potym poł iafny/ zatym przez połowicę ofwieczony/ we řrzodku prawie zupełnie řwiatły/ zathym ku pirwřzym trzem przerzeczonym pořthawam wřpak fie wracza. *KłosAlg* A3.

2. *Postać, zjawa* [czyja] (1) : A nie tilko fie to [mylenie snu z jawą] dzieciom przydawa ale też ludziem boiaznym, chorim, zwłářzcza, w gorące [!] ktorim fie widzi iakoby zumarłymi mowili, duřze widali czałem też y řwiętych poštawy *GlabGad* L5v.

3. *Wyobrażenie, wizerunek* (2) : Econ, vel Icon, εικων, Latine, Imago, Pořtác/ Pořtawá/ Obras Podobieńřtwo. *Mącz* 99b.

postawa czego (1): *OrzQuin* Nv cf *Szereg*.

Szereg: »figura i też postawa« (1): Ten Ołtarz/ był iáwną Figurą Krzyřá S. itęż poštawą iego *OrzQuin* Nv.

4. *Położenie, układ* (1) : Positura, Situs sive positio – Pořtawa řtanowienie. *Calep* 821a.

5. *Ustosunkowanie do kogoś lub czegoś [zawsze: jaka] (5)* : Nie zá łtárániém/ áni prze mą łpráwę/ Miła/ po tobie znam taką połtáwę *KochPieś* 16.

postawa czyja (1): Azałz łie nie lepiej [...] s pánem Woytem ráno wftawłzy nadobnie námowić/ [...] czeladkę nadobnie rołpráwić/ káżdemu czego ma być pilen s powinności łwey poruczyć [...] tedy káždy z oney łáfkáwey połtáwy Páńkíey/ y z oney niepogromney náuki iego z wíęłzłą ochotą y z wíęłzłą pilnością będzie łie łtárał/ áby łie onemu pánu náwłzem przyłżuzył *RejZwierc* 106v.

I sg w funkcji okolicznika sposobu: »[jaka] postawą« = *jak (1)*: Komu to wdźięczno/ przyymi wefele á ochotną połtáwą. *SienLek* 44.

Zwrot: »ukazać [jaka] postawę« (1): przyplýnęło k nam do okrętow ołob kílka dziełát/ [...] wkázuiąc nam przyaciéłłką połtáwę *BielKron* 447.

Wyrażenie przyimkowe: »z postawą [jaka]« (1): ILe kroć łię zá trudną wymiełz łpráwę iáką/ Y poczni ią y konay z połtáwą iednáką. *RybGęśli* C.

6. *Natura, źródło, istota (1)* : CZemu mleko iéłt białe gdyż tą wíłgołć przyrodzona z kthorey mleko pochodzi, bywa krwawey połtáwy. (–) Bowiém krew nie dobrze dołtała á nie dobrze łtrawiona ciepłém, łathwie łie w białość przemienia *GlabGad* H4v.

7. *Prawdopodobnie: Zatrzymywanie się, postój (1)* : SArgus rybá iéłt w morzu/ co Kozę rad widzi/ Chłop gdy ią chce włápic/ [...] Włóży ná głowę łkorę Kozią y z rogámi/ Idzye ná brzeg/ áż Sárgus/ płynie s połtáwámi. A ten ia wnet połápi *RejZwierz* 116v.

8. *Wyrażenie*: »w swojej postawie« = *osobiście (2)* : A ia/ mój pánie/ w téy niewinności Vyżrę twarz (da Bóg) twéy włzechmocności: Będe łyt/ kiedy ná iáwi práwie Stáwíłz łye w łwíęłtáy łwoiéy połtáwie. *KochPs* 22; ktory [*Władysław Łokietek*] przes włzyłtek czas on [...] z wielką pilnością wołko przeciw Krzyżakom zbierał z łwoimi łudźmi/ [...] y z wołkiem Litewłkim y Zmodźkim/ nád ktorym był w ołobie łwoiey Gedymin Xiązę (personaliter mowi w łwoiey á nie Hetmánowey połtáwie) przełožony. *StryjKron* 380.

** *Bez wystarczającego kontekstu (1)* :

Wyrażenie przyimkowe: »w postawie« (1): in specie, w postawy *BartBydł* 147b.

** *Dubium (2)* :

Zwrot: »złóżyć swoję postawę« (2): Niemałz zacł kupić konia/ złe bywáią túrgi/ Złóżył swoję połtáwę/ pániey zbláđły wárgi. *BielSat* D4 [*idem*] *BielRozm* 31.

II. m (1) :

1. *Ten, kto udaje, nienaturalnie się zachowuje (1)* : Affectator, Pyłzny/ Wyłoko á wyłtáwnie łie niołący/ Sáđziéłł/ Połtáwá. *Mącz* 114d.

2. [*Imię diabła (w nawiązaniu do znac. ‘pycha’)*]: GDy tedy łzedł Połtáwá do Ráiu/ ná okłámánie Adámá: Potka łię z wężem *PostępekPrCzart* 5, 3v.]

Synonimy: 1. a. *figura, kształt, postać, postata, sposób, własność*; a. *wzrost*; γ. *pycha*; 2. *osoba, postać*; 3. *postać, wizerunek, wyobrażenie*; 4. *położenie*; 6. *istota, istność, natura, przyrodzenie*.